



Vatten- och miljönämnden

§ 55

Naturmarkspolicy Kalmar kommun

Dnr VMN 2021/0028

Handlingar

Samhällsbyggnadskontorets skrivelse från den 8 november 2022.

Bakgrund

Kalmar kommun ska vara en lokal förebild för hur naturmarken sköts, där marken förvaltas på ett sätt som gynnar biologisk mångfald och rekreation. Syftet med naturmarkspolicyn är att uttrycka de mål och riktlinjer som kommunen har med sin naturmark.

Kalmar är idag en expansiv och attraktiv kommun som många vill bo och verka i samt besöka. Kommunens ambitioner är att fortsätta växa och utvecklas på ett hållbart sätt. Detta innebär att det är viktigt att naturmark bevaras för att skapa en god livsmiljö för invånarna och bibehålla den biologiska mångfalden. Policyn bestämmer inte var det finns möjlighet till exploatering, var vi behöver skapa spridningskorridorer för grön infrastruktur eller hur friluftslivet ska utvecklas. Policyn anger hur kommunen förhåller sig till natur- och friluftsvärden, hur dessa naturvärden ska skötas och utvecklas. För att nå detta tar Naturmarkspolicyn fasta på tre strategier:

- Bevara biologisk mångfald
- Möjliggör rekreation och friluftsliv
- Folkbildning och kommunikation om naturen.

Naturmarkspolicyn utgår från internationella, nationella, regionala och kommunala mål. Genom att följa naturmarkspolicyn och de riktlinjer som finns listade bidrar Kalmar kommun till att uppnå flera globala och nationella mål.

Vatten- och miljönämnden har under våren och i början på hösten tagit in synpunkter på policyn från övriga kommunala nämnder och bolag, Länsstyrelsen i Kalmar län, samt berörda föreningar och intresseorganisationer. De synpunkter som inkommit och hur dessa har behandlats framgår av samrådsredogörelserna.

Vatten- och miljönämnden**UTDRAG**

Sammanträdesdatum
2022-11-17

Överläggning

Under överläggningen informerar Sandra Nilsson, Carl-Johan Fredriksson och Tomas Burén, samhällsbyggnadskontoret om Naturmarkspolicy Kalmar kommun.

Anna Thore (S) föreslår följande ändringar i Naturmarkspolicy Kalmar kommun:

Sidan 19 - ta bort ”skogarna och”

Sidan 21 – definiera vad NO/NS betyder

Sidan 24 – ändra ”där det är relevant”

Vatten- och miljönämnden beslutar därefter att anta Naturmarkspolicy Kalmar kommun enligt Anna Thores förslag.

Beslut

Vatten- och miljönämnden beslutar att efter ändringar föreslå att kommunfullmäktige antar Naturmarkspolicy för Kalmar kommun.

Sekreterare

Lena Johansson

Justeras

Anna Thore
ordförande

Birgitta Nordlöw

Handläggare
Sandra Nilsson

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum
2022-11-08

Ärendebeteckning
VMN 2021/0028

Vatten- och miljönämnden

Naturmarkspolicy Kalmar kommun

Förslag till beslut

Vatten- och miljönämnden beslutar att efter gjorda ändringar efter samråd föreslå att kommunfullmäktige beslutar att anta Naturmarkspolicy för Kalmar kommun.

Bakgrund

Kalmar kommun ska vara en lokal förebild för hur naturmarken sköts, där marken förvaltas på ett sätt som gynnar biologisk mångfald och rekreation. Syftet med naturmarkspolicyn är att uttrycka de mål och riktlinjer som kommunen har med sin naturmark.

Kalmar är idag en expansiv och attraktiv kommun som många vill bo och verka i samt besöka. Kommunens ambitioner är att fortsätta växa och utvecklas på ett hållbart sätt. Detta innebär att det är viktigt att naturmark bevaras för att skapa en god livsmiljö för invånarna och bibehålla den biologiska mångfalden. Policyn bestämmer inte var det finns möjlighet till exploatering, var vi behöver skapa spridningskorridorer för grön infrastruktur eller hur friluftslivet ska utvecklas. Policyn anger hur kommunen förhåller sig till natur- och friluftsvärden, hur dessa naturvärden ska skötas och utvecklas. För att nå detta tar Naturmarkspolicyn fasta på tre strategier:

- Bevara biologisk mångfald
- Möjliggör rekreation och friluftsliv
- Folkbildning och kommunikation om naturen.

Naturmarkspolicyn utgår från internationella, nationella, regionala och kommunala mål. Genom att följa naturmarkspolicyn och de riktlinjer som finns listade bidrar Kalmar kommun till att uppnå flera globala och nationella mål.



Vatten- och miljönämnden har under våren och i början på hösten tagit in synpunkter på policyn från övriga kommunala nämnder och bolag, Länsstyrelsen i Kalmar län, samt berörda föreningar och intresseorganisationer. De synpunkter som inkommit och hur dessa har behandlats framgår av samrådsredogörelserna.

Sandra Nilsson
Kommunekolog

Bilagor:

Naturmarkspolicy

Samrådsredogörelse 2022-09-01

Redogörelse av inkomna synpunkter efter remiss av Naturmarkspolicy
2022-10-07

Naturmarkpolicy Kalmar kommun

Samrådsredogörelse

Naturmarkspolicyn har varit på samråd mellan den 4 februari och 31 maj 2022. Förslaget har sänts till nämnder och bolag i Kalmar kommunkoncern samt till Länsstyrelsen i Kalmar län, Region Kalmar län, Hushållningssällskapet, Vattenråden i Kalmar kommun, Naturskyddsföreningen Kalmarkretsen, Södra Skogsägarna, LRF-kommungrupp, Kalmar oritologiska förening, Smålands Flora, SydOst Entomologerna och Friluftsförbundet.

Följande har lämnat yttrande i ärendet:

1. Länsstyrelsen i Kalmar län
2. Kultur- och fritidsnämnden
3. Södermöre kommunaldelsnämnd
4. Utbildningsnämnden
5. Servicenämnden
6. Socialnämnden



Sammanfattning

Länsstyrelsen i Kalmar läns inkomna synpunkter bestod av komplettering av information samt rättelse av felaktiga formuleringar.

Kultur- och fritidsnämnden föreslår ändringar och förtydligande av vissa delar i naturmarkspolicyn.

Utbildningsnämnden föreslår ett förtydligande av ordet ”skolskog”.

Södermøre kommunalnämnd och socialnämnden ställer sig positiva till förslaget naturmarkspolicyn. Servicenämnden ställer sig bakom förslaget till naturmarkspolicyn.

Inkomna synpunkter

1. Länsstyrelsen i Kalmar län

Länsstyrelsen har lämnat följande synpunkter:

Strategier och policy – Bevara biologisk mångfald (sidan 5): Förslag till ytterligare punkter är:

Kommunen ska aktivt bekämpa invasiva främmande arter

Pollinatörer ska gynnas i kommunen bl. a. i planteringar och parker.

Uppföljning och uppdatering (sidan 7): Det vore bra att skriva in ett minimum för hur ofta GIS-skikten till policyn ska uppdateras, t ex minst vart femte år eller liknande.

Åtgärdsprogram för hotade arter (sidan 12): Länsstyrelserna arbetar med åtgärdsprogrammen på uppdrag av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. Så vitt vi vet är alla ÅGP som ska tas fram nu beslutade och klara. Det är således inga program som är under framtagande/produktion.

Folkbildning och kommunikation om naturen (sidan 16 och sidan 20): Här föreslås det att det ska finnas skolskogar inom 1000 meter från skolor och förskolor. Vi föreslår att det inte bara behöver vara skogar. Det skulle också kunna vara naturbetesmarker, ängar, sandmarker eller annan natur. Därför bör man byta namn från skolskogar till ”skolnatur”.

Skog och träd (sidan 17): Det framgår inte ifall kommunens skogsbruk ska vara vinstdrivande eller inte. Det framgår inte heller i vilka områden produktionsmålen går före naturvård eller rekreation. Kanske finns det inga sådana områden, men det är viktigt att det står med i så fall.

Död ved (sidan 19 och sidan 21): Om den döda veden flyttas ska den gärna placeras så att den är solbelyst åtminstone delar av dagen. Lövgrot ska helst flisas senast i mitten av april (sidan 21)

Åkermark (sidan 22): En punkt om sprutfria kantzoner i vissa områden skulle gynna den biologiska mångfalden ytterligare.

Betesmark (sidan 22): En punkt om att inte använda avermektiner på naturbetesmarker i förebyggande syfte skulle gynna dyngbaggarna i kommunen.

Riktlinjer rödlistade och fridlysta arter (sidan 28): De rödlistekategorier som avses när man pratar om hotade arter är Akut Hotad (CR), Starkt Hotad (EN) och Sårbar (VU).

Park (sidan 29): Lägg gärna in en punkt om att plantera arter som gynnar biologisk mångfald.

Datum
2022-09-01

Ärendebeteckning
2022-3967

Kommunens kommentar:

De flesta av länsstyrelsens synpunkter ändras i dokumentet. Följande förslag från länsstyrelsen är inte ändrat.

Strategier och policy – Bevara biologisk mångfald (sidan 5):

Svar: Det finns en punkt som lyder ”kommunen ska aktivt jobba med att gynna den biologiska mångfalden i vägkanter, gräsmattor och planteringar”. Vi anser att pollinatörer ingår begreppet biologisk mångfald. Vi har även lagt till en punkt enligt synpunkt ”Park (sidan 29)” om att plantera arter som gynnar biologisk mångfald där pollinatörer ingår.

”Uppföljning och uppdatering (sidan 7)”

Svar: Skikten uppdateras regelbundet, men med olika tidsintervaller beroende på skiktets behov. Då skikten inte uppdateras med samma intervall finns det inget behov av att skriva in detta i dokumentet.

”Folkbildning och kommunikation om naturen (sidan 16 och sidan 20)”

Svar: Begreppet skolskogar finns i andra politiska dokument, till exempel friluftsprogrammet. Vi anser att det är bra att vi använder samma begrepp men är väl medvetna om att det inte behöver vara en skog. Dock har formuleringen ändrats något.

”Skog och träd (sidan 17)”

Svar: De områden som är avsatta för produktionsmål och de som är avsatta för naturvård eller rekreation framgår av skogsbruksplanen.

Död ved (sidan 19 och sidan 21):

Svar: Vi tycker att nuvarande formulering är tillräcklig. Död ved placeras utifrån platsens förutsättningar och hur den tidigare har legat.

Tidpunkten för när ved och GROT kan flisas står på sidan 22.

Betesmark (sidan 22):

Svar: Avernemektiner är receptbelagda och skrivs enbart ut vid behov. Därmed anser vi inte att ytterligare reglering behövs.

Kommunala nämnder, förvaltningar och bolag

2. Kultur- och fritidsnämnden

Yttrande

Naturmarkspolicyn innehåller strategier, underlag och mål med vägledande principer och dokument, ställningstagande samt ägoslagsindelning med riktlinjer. För kultur- och fritidsnämnden berörs främst följande med synpunkter:

Kapitel 1 Strategier och policy

Strategierna *Möjliggör rekreation och friluftsliv* samt *Folkbildning och kommunikation om naturen* med följande formuleringar;

1. Naturen ska vara tillgänglig för alla
2. I de områden där det kan finnas ett störningskänsligt djur- och växtliv ska friluftslivet planeras på så sätt att det leds bort från detta område
3. Skapa, bevara och utveckla tillgänglig tätortsnära natur så att det finns inom max 300 meters avstånd från bostäder, förskolor och skolor.
4. Alla rekreationsområden ska vara skyltade och lätta att hitta.
5. Åtgärder som gynnar biologisk mångfald ska skyltas och informeras om i våra kanaler.
6. Skolskogar ska finnas inom 1000 meters avstånd från skola och förskolor, men helst inom promenadavstånd. Skolskogar ska kunna användas för undervisning om biologisk mångfald.
7. Speciella skötselplaner ska finnas för kommunägda skolskogar.

I ovan punkter föreslår kultur- och fritidsförvaltningen att följande förtydligas;

1. Det ska finnas tillgänglig natur för alla
5. Förtydliga att det handlar om informationskanaler.
6. Förtydliga att det även gäller från fritidshem. Samt att undervisning även kan handla om natur utöver biologisk mångfald.

Lägg till en punkt

8. Värna och utveckla större samlade naturområden som är attraktiva för friluftsliv.

Kapitel 3. Underlag och mål

Under rubriken **Agenda 2030** bör lyftas fram att naturmarkspolicyn även har betydelse för att bidra till att nå mål 3. *God hälsa och välbefinnande* samt mål 11. *Hållbara städer och samhällen*.

Under rubriken **Program för friluftsliv och Kalmar kommuns vision för friluftslivet** ska första punkten kompletteras med att den tillgängliga naturen ska vara *attraktiv för friluftsliv*.

Den sista punkten i samma lista står dubbelt och kan tas bort.

Kapitel 4. Naturmarkspolicy - Ställningstagande

Under rubriken **Fortbildning och kommunikation** om naturen finns ett stycke om skolskogar. Det ska kompletteras med att avståndet till skolskog även gäller fritidshem.

Kapitel 5. Naturmarkspolicy ägoslagsindelning

Under rubriken **Stadsnära trädresor** bör första stycket kompletteras med att träd även kan bidra till attraktiv stadsmiljö och rekreationsupplevelse.

I övrigt ser kultur- och fritidsförvaltningen fram emot fortsatt samverkan i frågor som berör naturmarkspolicyn eftersom det är väsentligt för en god livsmiljö och bidrar till ett rikt friluftsliv.

Beslut

Kultur och fritidsnämnden antar kultur- och fritidsförvaltningens yttrande som sitt och överlämnar det till samhällsbyggnadskontoret som svar på remissen om Naturmarkspolicy för Kalmar kommun.

Kommunens kommentarer:

De flesta av kultur- och fritidsnämndens synpunkter ändras i dokumentet enligt förvaltningens synpunkter. Följande har vi inte ändrat.

Kapitel 1.

Punkt 8 avser en strategisk fråga som behandlas på översiktsplaneringsnivå.

Kapitel 3. Underlag och mål

Synpunkt om att första punkten ska kompletteras med att ”den tillgängliga naturen ska vara *attraktiv för friluftsliv*.” ändras inte eftersom formuleringen förekommer i redan beslutade dokument.

3. Södermöre kommunalnämnd

Yttrande

Södermöre kommunalnämnd ställer sig positiv till förslaget om Naturmarkspolicy för Kalmar kommun.

Kommunens kommentar: Synpunkterna noteras

4. Utbildningsnämnden

Yttrande

Utbildningsförvaltningen välkomnar de förslag som finns under rubrikerna, Möjliggöra rekreation och friluftsliv: ”Det ska finnas park och/eller naturmark inom 300 meters avstånd från bostäder, förskolor och skolor.” samt Folkbild-

Datum
2022-09-01

Ärendebeteckning
2022-3967

ning och kommunikation om naturen: ”Det ska finnas skolskogar inom 1000 meters avstånd till skolor och förskolor, det är att föredra om de är inom promenadavstånd. Skolskogar ska kunna användas till undervisning och lek. Undervisningen ska gärna koppla till biologisk mångfald och nyttan av naturmark inom till exempel ekosystemtjänster. Skogarna ska skötas på ett sådan sätt att de upplevs som säkra för besök och lek men även för att gynna de arter som bor här.” Samtidigt vill vi skicka med att en förtydligande definition av vad en Skolskog är bör skrivas in i texten/policyn.

Utbildningsnämnden föreslår följande formulering:

En skolskog är en plats som en skola eller förskola kan använda för utomhuspedagogik eller för att bara vara ute.

Om ovanstående blir verklighet kan det ge mycket värdefulla bidrag till undervisningen. Ovan angivna kopplingar till biologisk mångfald och ekosystemtjänster ligger helt i linje med skrivningar i de nationella läroplanerna för förskolan och grundskolan/grundsärskolan. Sammantaget skulle förslagen kunna stärka ett lärande för hållbar utveckling, för våra barn och elever.

Kommunens kommentar: Definitionen av skolskog har uppdaterats så att den stämmer överrens med formulering i Program för friluftsliv. Ett tillägg har gjorts angående att skolskogen ska även vara tillgänglig för de som ”bara vill vara ute”, utan krav på utomhuspedagogik.

5. Servicenämnden

Servicenämnden ställer sig bakom förslaget till Naturmarkspolicy Kalmar kommun. Yttrandet överlämnas till samhällsbyggnadskontoret.

Kommunens kommentar: Synpunkterna noteras

6. Socialnämnden

Socialförvaltningen ställer sig positiv till det framtagna remissförslaget och har inget att tillägga. Socialnämnden beslutar att anta förvaltningens yttrande som sitt eget och överlämnar det till Samhällsbyggnadskontoret.

Kommunens kommentar: Synpunkterna noteras

Sandra Nilsson
Kommunekolog

Naturmarkspolicy Kalmar kommun

Samrådsredogörelse

Naturmarkspolicyn har varit på samråd mellan den 4 februari och 31 maj 2022. Förslaget har sänts till nämnder och bolag i Kalmar kommunkoncern samt till Länsstyrelsen i Kalmar län, Region Kalmar län, Hushållningssällskapet, Vattenråden i Kalmar kommun, Naturskyddsföreningen Kalmar-kretsen, Södra Skogsägarna, LRF-kommungrupp, Kalmar oritologiska förening, Smålands Flora, SydOst Entomologerna och Friluftsförbundet.

Samhällsbyggnadsnämnden fick möjlighet att lämna yttrande vid ett senare tillfälle vilket beslutades den 22 september 2022.

Följande har lämnat yttrande i ärendet:

1. Samhällsbyggnadsnämnden



Sammanfattning

Samhällsbyggnadsnämnden ser positivt på arbetet med naturmarkspolicyn och lämnade synpunkter på avgränsningen och policyns roll i detaljplane-processen samt ett tydligare resonemang kring särskilt skyddsvärda träd.

Inkomna synpunkter

1. Samhällsbyggnadsnämnden

Samhällsbyggnadskontoret ser positivt på arbetet med förslag till Naturmarkspolicy för Kalmar kommun och lämnar följande synpunkter på förslaget:

1. Det behöver förtydligas när naturmarkspolicyn gäller och vilken mark naturmarkspolicyn omfattar, exempelvis hur naturmarkspolicyn förhåller sig till detaljplanelagt område och detaljplaneprocessen.
2. Utgångspunkten är att bevara och skydda särskilt skyddsvärda träd så långt som möjligt. Men det kan finnas undantagsfall då skyddsvärda träd behöver tas ner. Detta behöver förtydligas i naturmarkspolicyn.

Kommunens kommentar: samhällsbyggnadsnämndens synpunkter har förtydligats i dokumentet.

Sandra Nilsson

Kommunekolog

Policy och
riktlinjer

Naturmarkspolicy



Kalmar kommun

kalmar.se

Sammanfattning

Kalmar kommun ska vara en lokal förebild för hur naturmarken sköts, där marken förvaltas på ett sätt som gynnar biologisk mångfald samt rekreation och bidrar till att binda kol.

Kommunens skogsinnehav är varierat med olika typer av skog. Skogarna är främst belägna i tätortsnära miljöer men förekommer även längre ifrån bebyggelsen. I Kalmar finns det en stor koncentration av ekskog och är ett av de viktigaste områdena i landet för arter knutna till gamla ekar. Utöver eklandskapet så förekommer det även äldre tallskogar, både centralt i Kalmar och ute i övriga landskapet. Kalmar är även rikt på enskilda värdefulla träd, så kallade särskilt skyddsvärda träd. Ofta är det grova träd, över en meter i diameter, men det förekommer även andra typer av träd såsom hålträd.

Odlingslandskapet i Sverige hyser ofta hög biologisk mångfald som ska bevaras och stärkas. Blomrika marker, naturbetesmarker samt områden som hyser ovanliga eller hotade arter ska prioriteras. Kulturmiljövärden, vilket innefattar såväl bebyggelsemiljöer som kulturlandskap, ska beakta och bevaras. Jordbruksmarkerna och dess värde för livsmedelsproduktion ska skyddas. Där det är möjligt ska tillgängligheten för rekreation utvecklas i lämpliga miljöer. Tydlig skyltning och information för att undvika konflikter mellan djurhållning, odling och friluftsliv uppmuntras.

Kommunen ska sköta sina naturmarker på ett hållbart och långsiktigt sätt. Det ska finnas tillräckligt med kunskap hos de som förvaltar den tätortsnära naturen och övrig naturmark för att bevara och stärka deras värden. Kommunikation mellan kommunens förvaltningar och externa parter till exempel entreprenörer ska vara god och frågor angående skötsel ska lyftas så snart de uppkommer.

För att undvika att åtgärder som har utförts för att gynna och utveckla frilufts- och naturvårdsåtgärder går förlorade så ska det finnas en långsiktig skötselplan och finansiering för skötsel. Det som har skapats, utvecklats eller återskapats ska skyddas på lång sikt, vilket ska beaktas vid planering av åtgärderna. Exempel på åtgärder är projekt kommunen har sökt och fått LONA-bidrag för (Lokal naturvårdssatsnings pengar från Naturvårdsverket), kompensationsåtgärder eller åtgärder som behöver utföras för artskyddsfrågor.



Innehåll

Sammanfattning.....	2
1. Strategier och policy	5
Bevara biologisk mångfald.....	5
Möjliggör rekreation och friluftsliv.....	6
Folkbildning och kommunikation om naturen	6
2. Bakgrund och syfte	7
Bakgrund.....	7
Syfte	7
Avgränsning	7
Uppföljning och uppdatering	7
3. Underlag och mål.....	9
Nationella mål.....	9
Agenda 2030.....	9
Miljökvalitetsmål	9
Kommunala mål och planer	11
Översiktsplan	11
Grönstrukturplan.....	11
Trädplan	11
Program för friluftsliv	12
Vägledande principer och dokument.....	13
Åtgärdsprogram för hotade arter.....	13
Rödlistade arter.....	13
Kommunala ansvarsarter och ansvarsnaturtyper	14
Grön infrastruktur.....	15
Ekosystemtjänster	15
Ekologisk kompensation	16
4. Naturmarkspolicy – Ställningstagande	17
Bevara biologisk mångfald.....	17
Möjliggöra rekreation och friluftsliv.....	17
Folkbildning och kommunikation om naturen	18
5. Naturmarkspolicy ägoslagsindelning	19
Skog och träd	19
Skogsmark.....	19
Skog och sjukdomar	19
Skog och skadedjur	19
Träd	20
Stadsnära trädremsor	20
Skolskog.....	21
Död ved.....	21
Våtmarker i skog.....	21

Riktlinjer skog och träd.....	21
<i>Miljöcertifiering</i>	21
<i>Skogsbruksplan</i>	21
<i>Skogsmark</i>	21
<i>Skyddsvärda träd</i>	22
<i>Stadsnära trädremsor</i>	22
<i>Skolskog</i>	23
<i>Död ved</i>	23
<i>Våtmarker i skog</i>	23
Jordbruksmark	24
Riktlinjer jordbruksmark	24
<i>Åkermark</i>	24
<i>Betesmark</i>	24
<i>Ängsmark</i>	25
Värdefulla vatten	26
<i>Våtmarker och sumpskogar</i>	26
Riktlinjer värdefulla vatten	26
<i>God vattenstatus</i>	26
Skyddad natur	27
Riktlinjer skyddad natur	27
Sandiga marker	28
Riktlinjer sandiga marker.....	28
Gräsmatteängar	28
Riktlinjer gräsmatteängar	28
Natur i infrastruktur	29
Riktlinjer natur i infrastruktur	29
Åtgärdsprogram	29
Riktlinjer åtgärdsprogram	29
Kommunala ansvarsarter och ansvarsnaturtyper	30
Riktlinjer kommunala ansvarsarter och ansvarsnaturtyper	30
Rödlistade arter och fridlysta arter	30
Riktlinjer rödlistade arter och fridlysta arter	30
Jakt	30
Riktlinjer jakt.....	30
Ljusföroreningar	31
Riktlinjer ljusföroreningar.....	31
Invasiva främmande arter	31
Riktlinjer invasiva främmande arter.....	31
Park	32
Riktlinjer park.....	32

1. STRATEGIER OCH POLICY

Kalmar kommun ska vara en lokal förebild för hur naturmarken sköts där marken förvaltas på ett sätt som gynnar biologisk mångfald och rekreation. För att nå detta finns det tre strategier:

- Bevara biologisk mångfald,
- Möjliggör rekreation och friluftsliv,
- Folkbildning och kommunikation om naturen.

Nedan följer de tre strategierna med en förenklad policy. Mer information och bakgrund till hur kommun ska jobba med strategierna och deras policy går att finna i övriga dokumentet. Både i del 4 och 5. Att arbeta enligt naturmarkspolicyn bidrar positivt till Kalmar kommuns klimatarbete.

Bevara biologisk mångfald

- I områden med höga naturvärden ska den biologiska mångfalden prioriteras. Vissa av dessa områden finns utpekade i kommunens översiktsplan, i andra fall återfinns information om naturvärden hos olika källor som artportalen.
- Det ska finnas skötselplaner för all naturmark. Det gäller främst naturmark med högre naturvärde som kräver skötsel. Det regleras bland annat genom skogsbruksplanen och i Serviceförvaltningens skötselGIS.
- Kommunens ambition är att bevara särskilt skyddsvärda träd och att skapa förutsättningar för att antalet särskilt skyddsvärda träd ska öka i framtiden, genom medveten skötsel av yngre träd. När särskilt skyddsvärda träd behöver avverkas på grund av olycksrisk eller något väsentligt samhällsintresse krävs samråd med länsstyrelsen
- Grön infrastruktur, ekosystemtjänster och grönstrukturplanen ska beaktas i planeringsarbetet.
- Rekreation ska inte främjas i områden med känslig natur, om det kan innebära en negativ påverkan.
- Kalavverkning, fragmentering, monokulturer, igenväxning och utdikning ska undvikas i kommunägd skog. Kalavverkning utförs enbart i undantagsfall.
- Kommunen ska jobba för högre naturvärden i all kommunal skog. Även i produktionsskog ska naturvärden finnas och premieras.
- Öka andelen lövinslag där det är möjligt. Gynna löv där det är lämpligt.
- Öka andelen död ved.
- Traditionella betesmarker ska betas.
- Ekologisk odling och andra hållbara brukningsmetoder ska uppmuntras på kommunal mark. Vid intresse regleras detta i avtalet med kommunen.
- Våtmarker som kan återskapas ska återskapas.
- Kommunen ska aktivt jobba med att gynna den biologiska mångfalden i vägkanter, gräsmattor och planteringar.

- Kommunens personal ska ha den naturvårdskompetens som behövs för arbetsuppgifterna. Gäller särskilt personal som arbetar med praktiska skötselåtgärder.
- Kommunen ska aktivt bekämpa invasiva främmande arter.

Möjliggör rekreation och friluftsliv

- Det ska finnas tillgänglig natur för alla
- I de områden där det kan finnas ett störningskänsligt djur- och växtliv ska friluftslivet planeras på så sätt att det leds bort från detta område.
- Skapa, bevara och utveckla tillgänglig tätortsnära natur så att det finns inom max 300 meters avstånd från bostäder, förskolor, fritidshem och skolor.

Folkbildning och kommunikation om naturen

- Alla rekreationsområden ska vara skyltade och lätta att hitta.
- Åtgärder som gynnar biologisk mångfald ska skyltas och informeras om i våra informationskanaler.
- Skolskogar ska finnas inom 1000 meters avstånd från skola, förskolor och fritidshem, men helst inom promenadavstånd. Skolskogar ska kunna användas för undervisning om natur och biologisk mångfald.
- Speciella skötselplaner ska finnas för kommunägda skolskogar.

2. BAKGRUND OCH SYFTE

Bakgrund

Kalmar kommun har under 2020 fått beviljat LONA-bidrag (Lokal naturvårdssatsnings pengar från Naturvårdsverket) att ta fram en naturmarkspolicy för kommunägd mark. I dagsläget äger Kalmar kommun ca 1700 ha skogsmark och 700 ha jordbruksmark, främst i anslutning till kommunens tätorter. Dessa marker bidrar till ekosystemtjänster samt är ett viktigt verktyg till att nå de nationella miljö- och friluftsmålen. Centralt i stad och tätort ger dessa marker andrum för djur- och växtliv samtidigt som det bidrar till en förhöjd livskvalité för de människor som bor och rör sig här.

Syfte

Syftet med naturmarkspolicyn är att uttrycka de mål och riktlinjer som kommunen har med sin naturmark. Kalmar är idag en expansiv och attraktiv kommun som många vill bo och verka i samt besöka. Kommunens ambitioner är att fortsätta växa och utvecklas på ett hållbart sätt. Kommunen har idag över 70 000 invånare. Med dagens utveckling kan vi vara omkring 82 000 invånare 2035 och upp mot 95 000 invånare år 2050.

Detta innebär att det är viktigt att naturmark bevaras för att skapa en god livsmiljö för invånarna och bibehålla den biologiska mångfalden. Policyn bestämmer inte var det finns möjlighet till exploatering, var vi behöver skapa spridningskorridorer för grön infrastruktur eller hur friluftslivet ska utvecklas. Policyn anger hur kommunen förhåller sig till natur- och friluftsvärden, hur dessa naturvärden ska skötas och utvecklas.

Avgränsning

Med naturmark avser främst skogs- och jordbruksmark som ägs och förvaltas av Kalmar kommun. Naturmarkspolicyn kan även komma att beröra övriga miljöer såsom parker, naturmark i infrastruktur som vägkanter och refuger, eller övriga grönytor vars skötsel är av betydelse för natur och friluftsliv. Marken kan ligga både utanför och inom detaljplanelagt område.

Naturmarkspolicyn utgör en grund för skötsel av kommunal mark, så länge den är naturmark. Den är inget hinder för beslut om ändrad markanvändning, exempelvis vid antagande av nya eller genomförande av äldre detaljplaner.

Uppföljning och uppdatering

Samhällsbyggnadskontoret ska följa upp att punkterna i naturmarkspolicyn efterföljs. Naturmarkspolicyn ska aktualitetsprövas varje mandatperiod. Vatten- och miljönämnden beslutar om huruvida naturmarkspolicyn behöver revideras.

Naturmarkspolicyn ska följas upp regelbundet vilket kan regleras genom att bland annat sätta tidsintervaller på skötselplaner, handlingsplaner eller liknande.

Uppföljning kan göras genom:

- Dialogbaserad uppföljning
- De GIS-skikt som är kopplade till naturmarkspolicyn via skötsel ska uppdateras och revideras löpande, regelbundet eller vid behov. Exempel på skikt är skogsbruksplanen, serviceförvaltningens skötselskikt med till exempel gräsmatteängar, skikt över kommunens betesmarker m.m.

3. UNDERLAG OCH MÅL

Naturmarkspolicyn utgår från internationella, nationella, regionala och kommunala mål. Genom att följa naturmarkspolicyn och de riktlinjer som finns listade bidrar Kalmar kommun till att uppnå de mål som den utgår från.

Nationella mål

Agenda 2030

Agenda 2030 består av 17 globala hållbarhetsmål med syfte att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser.

Naturmarkspolicyn bidrar främst till att nå mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald men har även betydelse för att bidra till att nå mål 3. God hälsa och välbefinnande samt mål 11. Hållbara städer och samhällen.



Agenda 2030s 17 globala hållbarhetsmål. Bild: Agenda 2030

Miljö kvalitetsmål

Naturmarkspolicyn har sin utgångspunkt i Sveriges 16 miljö kvalitetsmål. Kommunerna har en viktig roll i arbetet med att uppfylla miljömålen lokalt. Hur kommunerna själv sköter sitt markinnehav kan och ska vara ett föredöme för kommunens invånare och visa vägen för ett hållbart samhälle.

Genom naturmarkspolicyn bidrar Kalmar kommun i arbetet med följande miljömål: 7. Ingen övergödning, 8. Levande sjöar och vattendrag, 11. Myllrande våtmarker, 12. Levande skogar, 13. Ett rikt odlingslandskap, 15. God bebyggd miljö, 16. Ett rikt djur och växtliv.

Till viss del berörs: 3. Bara naturlig försurning (påverkan genom skogsbruk), 9. Grundvatten av god kvalitet, 10. Hav i balans samt levande kust och skärgård.

” Vi i Sverige ska lösa våra miljö-
 problem nu och inte lämna över
 dem till kommande generationer.
 Det har riksdagen beslutat.
 Sveriges miljömål är riktmärken
 för detta miljöarbete.”

– Naturvårdsverket



1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

Sveriges 16 miljökvalitetsmål. Bild: Naturvårdsverket

Kommunala mål och planer

Översiktsplan

En översiktsplan ska ange inriktningen för den fysiska miljön i kommunen och ge vägledning för hur användningen av mark och vatten ska se ut. Kalmar kommun är under 2022 i processen att ta fram en ny översiktsplan. I översiktsplanen finns övergripande ställningstaganden kring naturmiljön.

Grönstrukturplan

Kalmar kommuns grönstrukturplan antogs av kommunfullmäktige den 29 november 2010. Syftet med planen är att öka kunskap om och underlag för grönstrukturen i Kalmar stad, belysa park- och naturområdets värde och förutsättningar, utgöra ett verktyg för att tydliggöra och förbättra grönstrukturen, vara en vägledande tematisk plan i stadsutvecklingens planeringskedan, utgöra ett planeringsunderlag inför markanvisning och vid markförsäljning, vara vägledande i stadsbyggandet samt att bidra till en gemensam plattform i det kommunala samarbetet. Grönstrukturplanen omfattar Kalmar stad och de planerade utbyggnadsområden samt närområdet.

Utöver dokumentet så finns det underlag i form av kartor och GIS-material som omfattar:

- Utveckling av särskilt värdefulla parker.
- Utveckling av särskilt värdefulla naturområden.
- Utveckling av särskilt värdefulla grönstråk.
- Särskilt värdefulla rekreationsområden och förslag till nya.
- Områden av betydelse för biologisk mångfald.
- Höga naturvärden.

En ny grönplan är under arbete som ett tematiskt tillägg till den kommunala översiktsplanen, vilket kommer släcka ut den gamla grönstrukturplanen. Till skillnad från naturmarkspolicyn så innehåller en grönplan ofta en kartläggning och beskrivning av befintliga gröna värden eller utveckling av nya värden. Hur dessa värden ska bevaras eller utvecklas finns det stöd för i bland annat naturmarkspolicyn. Grönplanen baseras på en ekosystemtjänstanalys.

Trädplan

För att säkerställa att Kalmar tätort har en rik tillgång på träd av olika arter och ålder så togs trädplanen fram. Målet för planen som antogs av samhällsbyggnadsnämnden under 2018 är:

- Samla kunskap om träden i Kalmars stadsmiljö.
- Ta fram riktlinjer för planering och skötsel av träd.
- Identifiera områden där träd i dåligt skick behöver ersättas inom de närmaste åren.

Utöver planen så togs även en rutin fram för löpande registrering av nyplanterade och borttagna träd så att kommunens träd databas uppdateras kontinuerligt.

Program för friluftsliv

Under 2020 antog kommunalfullmäktige kommunens Program för friluftsliv i Kalmar kommun. Det omfattar mål, strategier och handlingsplan för att värna och utveckla friluftslivet med avseende på de nationella målen för friluftsliv. Definitioner och mer information återfinns i Program för friluftsliv i Kalmar kommun.

De nationella målen Tillgång till natur för friluftsliv och Attraktiv tätortsnära natur har bakats ihop till ett gemensamt kommunalt mål: Tillgång till attraktiv natur för friluftsliv.

Nationellt mål	Kommunalt mål
1. Tillgänglig natur för alla	I Kalmar kommun ska det finnas goda möjligheter att utöva friluftsliv för människor på lika villkor. Det ska vara lätt att hitta information och att nå områden för friluftsliv med något att erbjuda för alla, både i stad och på landsbygd. Mötesplatser ska skapas för olika intressen och med ökad integration som mål.
2. Starkt engagemang och samverkan	Föreningar, företag, privatpersoner och myndigheter ska samverka för att ge människor möjlighet att vistas i naturen och utöva friluftsliv.
3. Allemansrätten	Allemansrätten ska värnas och respekteras. Information om vad den innebär ska finnas lättillgänglig.
4. Tillgång till attraktiv natur för friluftsliv	Det ska finnas god tillgång till attraktiv natur för friluftsliv i hela kommunen.
5. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling	Lyft fram potentialen för friluftsliv i vårt natur- och kulturlandskap i samverkan med lokalt näringsliv, landsbygdsutvecklare och Destination Kalmar för att utveckla det som intressant regionalt besöksmål och möjlighet till landsbygdsutveckling.
6. Skyddade områden som resurs för friluftslivet	Naturresevat och andra skyddade natur- och kulturmiljöområden ska utgöra en viktig resurs för ett rikt och varierat friluftsliv i Kalmar.
7. Ett rikt friluftsliv i skolan	Friluftsliv ska vara en naturlig del av förskola, skola och fritidshemsverksamhet i kommunen. Varje förskola, skola och fritidshem ska ha tillgång till en "skolskog" av god kvalitet inom gångavstånd.
8. Friluftsliv för god folkhälsa	Kommunen ska främja ett aktivt friluftsliv och bidra till ökad livskvalitet och god folkhälsa.
9. God kunskap om friluftslivet	Kalmar kommun ska ha hög kompetens kring frågor som rör friluftsliv och verka för att kunskap sprids till friluftslivets aktörer.

” Kalmar ska upplevas som en attraktiv friluftskommun med stort utbud och hög tillgänglighet för såväl invånare som besökare.”

– Kalmar kommuns vision för friluftslivet

För varje mål har kommunen beslutat om strategier för att målet ska nås. Flera av strategierna samverkar med målen i Naturmarkspolicyn. Bland annat:

- Skapa, bevara och utveckla tillgänglig tätortsnära natur så att det finns inom max 300 meters avstånd från bostäder, förskolor och skolor.
- Utveckla samverkan med koppling mellan kulturmiljö, naturvård och friluftsliv.
- Underhålla och sköta kommunägd natur, skog- och jordbruksmark så att den erbjuder goda förutsättningar för rekreation och friluftsliv.

Vägledande principer och dokument

Åtgärdsprogram för hotade arter

I Sverige är ca 2000 djur- och växtarter hotade. För att kunna rädda dessa arter och deras livsmiljöer har det tagits fram åtgärdsprogram (ÅGP) för några av arterna och habitaterna. I åtgärdsprogrammen återfinns kunskap om arter och deras livsmiljöer, hotbilder och möjliga åtgärder för att gynna arten. Naturvårdsverket samt Havs- och vattenmyndigheten använder åtgärdsprogrammen för att kunna samarbeta med länsstyrelsen och andra aktörer i olika projekt för att kunna rädda dessa arter och miljöer. Det finns ca 200 åtgärdsprogram i Sverige och det tas fram nya löpande. Inte alla ÅGP-arter är upptagna på rödlistan utan Sverige kan ha ett särskilt ansvar för dem.

I Kalmar kommun har vi ca 70 arter som omfattas av ÅGP. Tillfälliga fågelarter som enbart rastar i kommunen är inte inkluderade. Arter som troligtvis inte finns kvar i kommunen är inte heller de inkluderade trots att de kan ha rapporterats på artportalen. Siffran kan variera och det är viktigt att kommunen håller sig uppdaterad på vilka arter som är aktuella för åtgärder. Det finns åtgärdsprogram som är avslutade och andra kan avslutas framöver.

Rödlistade arter

Under 2021 finns ca 700 rödlistade arter (2020 rödlista) i Kalmar kommun. Av dessa är 1 rödlistad RE, 6st CR, ca 60st EN, 180st VU, 450st NT.

Klassningen av arter baseras på risken att dö ut och är ett verktyg i att prioritera naturvårdsinsatser. Rödlistan uppdateras vart 5:e år.

De olika kategorierna för hotade arter är:

- **Nationellt utdöd (RE, Regionally Extinct)**
En art är nationellt utdöd när det är ställt utom rimligt tvivel att den sista individen som är potentiellt kapabel till reproduktion inom landet (regionen), har dött eller försvunnit från landet (regionen)
- **Akut hotad (CR, Critically Endangered)**
En art tillhör kategorin akut hotad när den löper en extremt stor risk att dö ut i vilt tillstånd
- **Starkt hotad (EN, Endangered)**
En art tillhör kategorin starkt hotad om den inte uppfyller något av kriterierna för akut hotad, men ändå löper mycket stor risk att dö ut i vilt tillstånd
- **Sårbar (VU, Vulnerable)**
En art tillhör kategorin sårbar om den löper stor risk att dö ut i vilt tillstånd
- **Nära hotad (NT, Near Threatened)**
En art tillhör kategorin missgynnad om den inte uppfyller något av kriterierna för vare sig akut hotad, starkt hotad eller sårbar, men är nära att uppfylla kriterierna för någon av dessa kategorier.
- **Kunskapsbrist (DD, Data Deficient)**
Till denna kategori förs arter om vars utbredning och/eller populationsstatus det inte finns tillräckliga kunskaper för att göra vare sig en direkt eller indirekt bedömning av utdöenderisken. Enligt tillämpningsreglerna bör det dock finnas misstankar om att arten kan vara hotad eller till och med försvunnen

Kommunala ansvarsarter och ansvarsnaturtyper

En kommunal ansvarsart är en ovanlig eller hotad art som har sin tyngdpunkt i kommunen. Har kommunen utsett kommunala ansvarsarter finns det möjlighet att jobba med dessa i sitt naturvårdsarbete där det går att till exempel utföra riktade åtgärder för att gynna dessa, antingen för att förbättra i den befintliga miljön de befinner sig i eller skapa fler/utöka habitaterna för arten.

Kommunala ansvarsnaturtyper är naturtyper som är ovanliga och har sin tyngdpunkt i kommunen. Att naturtyperna har sin tyngdpunkt i länet är även det en viktig aspekt ur grön infrastruktur och för att stärka landskapet. Kalmar kommun har ett unikt eklandskap och därmed även flera ovanliga arter, främst skalbaggar, som förekommer i dessa miljöer. I kommunen finns det även betade strandängar, äldre tallskogar, lövskogar och sandiga miljöer vilka alla är naturtyper som bör bevaras och ska skötas på ett korrekt sätt, dessa är dock inte utpekade som ansvarsnaturtyper.

Kalmar kommun har under 2021 inga antagna kommunala ansvarsarter eller ansvarsnaturtyper. Under 2019 fick samhällsbyggnadskontoret, av kommunfullmäktiges beslutad verksamhetsplan med budget, ett uppdrag med titeln "Utveckla naturvårdsarbetet med syfte att förbättra förutsättningarna för rekreation, friluftsliv och biologisk mångfald på kommunal mark". I rapporten redovisas ekmiljöer, sandiga områden, strandängar, vattendrag och våtmarker som naturtyper med särskild betydelse för Kalmar kommun. Även invasiva arter finns nämnda i samma rapport samt natur för rekreation. Listan över naturtyper är korrekt men ej komplett då det finns övriga naturtyper som grunda vegetationsrika havsbottnar med mera vilka bör beaktas vid planering.

Grön infrastruktur

Att arbeta med grön infrastruktur innebär att det skapas samband mellan livsmiljöer, både i och utanför städer samt tätorter. I Kalmar stad finns värdefulla ekmiljöer och tallskogar där flera ovanliga arter har sin hemvist. Det är lätt att fokusera på områden där det idag finns höga naturvärden, men det är även viktigt att skapa miljöer som kan ersätta dem i framtiden. Exempel på detta är yngre ekskogar som kan utveckla högre värden på sikt.

På uppdrag av regeringen ansvarar de olika länsstyrelserna för att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, för respektive län. Länsstyrelsen i Kalmar län är under 2021 i processen att revidera sitt första förslag och det finns ingen tid satt för när det ska vara färdigt.

” Grön infrastruktur är ekologiskt funktionella nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet.”

– Naturvårdsverket

Ekosystemtjänster

Definitionen av ekosystemtjänster är ”Ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande”. Dessa tjänster är något vi får av naturen och kan delas in i fyra kategorier: försörjande, reglerande, kulturella och stödjande.

Kategori av ekosystemtjänst	Exempel
Försörjande	Mat, medicin, bränsle, dricksvatten
Reglerande	Luft- och vattenrening, pollinering, vattenreglering, skugga
Kulturella	Friluftsliv, hälsa, pedagogik
Stödjande	Fotosyntes, näringsrik jord, vattnets kretslopp

Ekosystemtjänster går ofta hand i hand med grön infrastruktur samt hjälper oss i arbetet med miljömålen. Detta eftersom ett större nätverk med gröna samband av natur stärker funktionerna. Ett träd bidrar inte med enbart en typ av ekosystemtjänster utan flera. Som exempel kan en björk bidra med sav (försörjande), minskad risk för översvämning samt bidra till grundvattenbildning genom att ta upp vatten med rötter samt hindra att vattnet faller direkt på marken det vill säga mindre avrinning (reglerande tjänster), hälsa och välmående då en utslagen björk förnimmer om sommaren (kulturella tjänster), samt att löven fälls och bryts ner till näringsrik jord (stödjande). Utöver detta är björk även hem åt flera olika arter och bidrar till arbetet med miljömålen till exempel. levande skogar samt ett rikt växt- och djurliv. När ett ekosystem bidrar med flera tjänster kallas det mångfunktionalitet.

Ibland behövs det göras avvägningar mellan ekosystem och dess tjänster. En åker som bidrar med livsmedelsproduktion kan behöva försvagas då en våtmark kommer byggas på en del av åkermarken, vilken fångar upp vatten och näringsämnen samt kan bidra med kulturella tjänster som fågelskådning. Vid exploatering i stadsmiljöer kan placering av bostäder påverka ekosystemtjänster och där kan de behöva vägas mot varandra. Som exempel kan en gräsyta vara bättre att exploatera än en trädunge med äldre träd.

Vid avvägning är det viktigt att alternativen tänks igenom noga och vad förutsättningarna är på just den platsen.

Kalmar kommun har beviljats LONA-medel för att ta fram en ekosystemtjänstanalys med slutdatum 2023-12-31.

Ekologisk kompensation

Kommunen ska följa Boverkets skadelindringshierarki för att undvika eller minimera negativ påverkan på naturmiljön. Naturvärden som utvecklas långsamt är svåra att kompensera. Exempelvis kan nedtagning av en gammal ek inte kompenseras av plantering av nya träd eftersom det kan ta flera hundra år innan de har utvecklat samma typ av värden. I de fallen är det viktigt att negativ påverkan undviks helt och hållet genom skyddsåtgärder. Det är viktigt att skyddsåtgärderna eller kompensationsåtgärderna skyddas för framtida negativ påverkan.

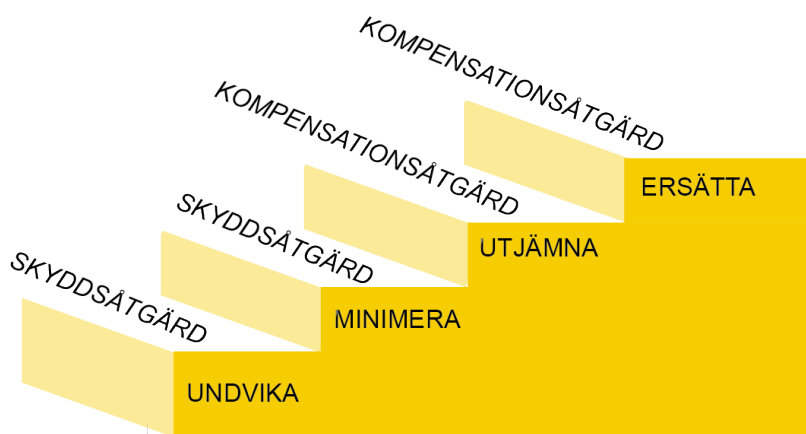


Bild: Boverket

Skadelindringshierarkin

1. Undvik negativ påverkan,
2. Minimera negativ påverkan,
3. Utjämna negativ påverkan genom kompensationsåtgärder i närområdet,
4. Kompensera för den negativa påverkan genom att utföra åtgärder på en annan plats.

4. NATURMARKSPOLICY – STÄLLNINGSTAGANDE

Bevara biologisk mångfald

Kommunens naturmark ska skötas på ett sådant sätt att naturvärden bevaras eller utvecklas. Det ska finnas en långsiktighet i skötselmetoderna vilket innebär att till exempel yngre ekskogar och träd ska bevaras, särskilt om det är i anslutning till skogar med gamla ekar. Det kan även innebära att betesmarker eller slättermarker fortsätter hävdas och skötas. För att säkra att naturmarken sköts på ett sätt som gynnar och bevarar biologisk mångfald så ska det finnas skötselplaner för områden. Omfattningen avgörs i varje enskilt fall. Skötselplaner ska följas upp löpande, gärna dialogbaserat.

Viktiga underlag som kommunen har att förhålla sig till för att bevara och gynna biologisk mångfald är bland annat grön infrastruktur i Kalmar län, ekosystemtjänstanlys och grönplan. De ska ha en tydlig roll i planeringsarbetet och beaktas under arbetets gång.

Vid planeringsarbetet i kommunen ska man följa skadelindringshierarkin, vilket innebär att man först undviker att skada natur med högre naturvärden. Även marker som har förutsättningar att utveckla höga naturvärden, så kallade utvecklingsmarker, bör undantas från exploatering. I de fallen där kommunen väljer att exploatera dessa marker ska de kompenseras med till exempel inköp av mark i närområdet med samma värden. Det kan vara svårt att bedöma vilka värden som finns där idag eller som ska finnas i framtiden därför är det bättre att undvika exploatering från första början. Det är i vissa fall inte ens möjligt att kompensera för det ingrepp som utförs till exempel så går det inte ersätta äldre träd med unga träd och detta bör undvikas.

Möjliggöra rekreation och friluftsliv

Att vistas i naturen är viktigt för hälsa, välbefinnande och naturförståelse. Naturen ska vara tillgänglig för alla. Information om kommunens friluftsområden och natur ska finnas lättillgängligt för de som eftersöker detta.

Friluftsliv och biologisk mångfald går ofta hand i hand. Friluftslivet ska utvecklas, dock ej på bekostnad av höga naturvärden. Rekreation ska undvikas i områden med känslig natur. Det innebär att anläggningar för friluftsliv och rekreation ska lokaliseras till mindre störningskänsliga områden. Exempel är att dra stigar som leder bort eller ifrån störningskänslig natur, eller att området görs mer svårtillgängligt. I skogsmiljöer kan det innebära att död ved får ligga eller att låta buskskiktet växa upp.

Det ska finnas park och/eller naturmark inom 300 meters avstånd från bostäder, förskolor och skolor.

Folkbildning och kommunikation om naturen

Kommunen ska aktivt informera om de speciella värden som finns i olika naturtyper. Detta kan exempelvis göras genom skyltning, information på kommunens hemsida och genom guidning. Vid större åtgärder i naturmiljön ska allmänheten och särskilt berörda informeras på det sätt som bedöms vara mest lämpligt. Ofta är skyltning på plats i kombination med information på kommunens hemsida tillräckligt, men i vissa fall kan även särskilda samrådsmöten behövas.

I kommunen finns många värdefulla träd och skogar i eller i anslutning till tätorterna. I dessa miljöer kommer det behöva röjas och träd kommer behöva friställas med jämna mellanrum, särskilt om det gäller ek. Åtgärder ska kommuniceras med allmänheten via hemsidan och genom skyltning på plats. Åtgärder ska beskrivas och säkerhetsföreskrifter ska finnas. I skogarna är det även viktigt med död ved och andra strukturer som snåriga brynmiljöer. Det är viktigt att dessa strukturer beskrivs och varför de är viktiga på till exempel hemsidan. Det kan även vara aktuellt att sätta upp skyltar vilket är särskilt viktigt centralt i tätorter när gräsytor lämnas för att växa upp och blomma, för att gynna pollinerare. Detta för att visa att ytorna har ett syfte där det finns tanke och mening bakom åtgärden.

Det ska finnas skolskogar inom 1000 meter avstånd till skolor, förskolor och fritidshem, det är att föredra om de är inom promenadavstånd. En skolskog innebär att det finns en anvisad plats i natur med kvalitet, vid behov utrustad med väderskydd och grillplats, att återkomma till för besök och utomhuspedagogik under olika årstider. Skolskogar ska kunna användas till undervisning och lek, eller bara för att vara ute. Undervisningen ska gärna koppla till biologisk mångfald och nyttan av naturmark inom till exempel ekosystemtjänster. Skogarna ska skötas på ett sådant sätt att de upplevs som säkra för besök och lek men även för att gynna de arter som bor här. Andra naturtyper kan bidra med samma eller liknande kvaliteter, vilket kan vara ett alternativ i de fallen då det ej går att uppfylla målet om att skolskogar ska finnas inom 1000m.

För ytterligare beskrivning av aktiviteter och strategier för att nå det nationella målet "Mål 7. Ett rikt friluftsliv i skolan" se "Program för friluftsliv" samt handlingsplan eller annat gällande dokument.

5. NATURMARKSPOLICY

ÄGOSLAGSINDELNING

Nedan följer naturmarkspolicyn som ger bakgrund och mål i första stycket, sedan kommer riktlinjer för att uppnå målen.

Skog och träd

Skogsmark

Kalmar kommuns skogsinnehav är utspritt i landskapet men främst i eller i anslutning till tätorter. Det är ett varierande innehav med naturskog och planterad skog där det bedrivs skogsbruk.

Hur skogen sköts anpassas efter dess tänkta funktion. Ofta sammanfaller funktionen för naturvård och rekreation men det kan finnas områden där konflikter uppstår. För att enskilda träd av ek ska må bra och bli gamla behöver ekskogarna vara öppna och med luckor mellan träden, vilket även gynnar friluftslivet. Konflikter som dock kan uppstå är död ved som är en viktig komponent i dessa ekskogar och kan uppfattas som fullt men även gör det lite mer svåråtkomligt eller mindre lämpligt att färdas i vissa delar av skogarna. Därför är det viktigt att ha tydliga mål eller visioner för hur skogen ska skötas där avsikten är att gynna natur och rekreation. Kommunen äger även produktionsskog med syfte att producera virke. Detta sammanfaller sällan med funktionen för naturvård och rekreation då målet ofta är att slutavverka vilket innebär att skogen försvinner. Eventuell markberedning och återplantering gör att skogen blir svårtillgänglig i flera år framöver efter avverkning.

De stora hoten mot den biologiska mångfalden är kalavverkning, fragmentering, monokulturer, igenväxning, sjukdomar, skadedjursangrepp och utdikning. Med fragmentering är en uppsplittring av en biotop eller ett större område, där är det viktigt att lyfta blicken och se utanför kommunens egna skogsinnehav för att se vad som händer i landskapet. Igenväxning gäller främst ekskogar och andra skogstyper med arter som föredrar öppna miljöer med hög solinstrålning och varma gläntor.

Kommunen har ett ansvar att bevara och förvalta de värden som finns i skogarna idag, både natur- och rekreationsvärden. Utöver detta har kommunen ett ansvar att se framåt och jobba med att utveckla högre värden där det i dagsläget finns låga eller inga värden.

Skog och sjukdomar

Almsjukan och askskottssjukan har slagit hårt på bestånden i Kalmar kommun. I Stadsparken och i andra centrala delar vaccineras några utvalda almar för almsjukan i ett försök att bevara träden.

Skog och skadedjur

Granbarkborren är en skalbagge som har skapat bekymmer inom skogsindustrin. Skalbaggen är inhemsk men fick ett uppsving efter stormar och långa perioder av torka. Det finns olika råd och syn på hur detta ska hanteras vilket även beror på målet med skogen huruvida det är för produktion och vinst eller för naturändamål. Råd och rekommendationer angående granbarkborre behöver

vara uppdaterad och följer senaste informationen från myndigheter som Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och länsstyrelsen. På grund av klimatförändringar med risk för långa perioder av torka och regn så finns risken för ökade populationer av arter som kan orsaka ekonomisk skada på skogen och naturvärden. Därmed är det viktigt att kommunen jobba proaktivt i sitt skogsbruk och följa aktuella råd för att undvika skador i framtiden.

Träd

Centralt i Kalmar stad och utspritt i kommunen står träd som inte tillhör skog utan snarare står i dungar eller solitärt. Det kan vara alléer, gamla vårdträd, naturminnen eller rester av skog som har blivit kvar efter att en yta har exploaterats. Det finns flera lagstiftningar som berör träd, bland annat generellt biotopskydd, skyddsbestämmelser i detaljplan, naturminnen och träd med fridlysta arter. Även särskilt skyddsvärda träd ska tas hänsyn till, om de riskeras att skadas eller påverkas negativt av åtgärder. Innan åtgärder påbörjas ska ett samråd ha utförts med länsstyrelsen. Exempel på åtgärder som kan kräva anmälan för samråd är avverkning, toppkapning, kraftig beskärning och grävarbeten som påverkar trädets rotsystem. Med särskilt skyddsvärda träd avses:

- Jätteträd; träd grövre än 1 meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd.
- Mycket gamla träd; Gran, tall, ek och bok äldre än 200 år. Övriga trädslag äldre än 140 år.
- Grova hålträd; träd grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hålighet i huvudstam.

Utöver de särskilt skyddsvärda träden har Länsstyrelsen i Kalmar län även tagit fram en lista på träd som de anser är skyddsvärda:

- Stamdiameter i brösthöjd på minst 80 cm.
- Hamlade träd.
- Hålträd med en stamdiameter i brösthöjd på minst 30 cm.
- Träd i en trakt med mycket andra värdefulla träd.
- Biologiskt värdefulla träd med känd förekomst av rödlistad art.
- Äldre senvuxna träd som med hög ålder, ofta med stora partier död ved och grova knotiga grenar i kronan och/eller mycket mossor och lavar.
- Kulturhistoriskt intressanta träd, till exempel vårdträd, vägmärken och sjömärken.

För mer information om träd, riktlinjer och strategier se kommunens trädplan (2018).

Stadsnära trädremisor

Skog och träd bidrar med ekosystemtjänster som att till exempel rena luft, skugga, suga upp vatten och/eller hindra vattnet från att nå marken direkt. Träden kan också bidra till att vara långsträckta spridningskorridorer för vissa arter eller vara livsmiljöer samt bidra till attraktiv stadsmiljö och rekreationsupplevelse. På grund av detta är det viktigt att spara trädremisor i bebyggelsen. Beroende på vilka arter som förekommer i trädremisan så kan det krävas mer eller mindre omfattande skötsel.

Om trädremssorna riskerar att påverkas vid byggnation är det viktigt att först ta reda på om träden omfattas av det generella biotopskyddet allé, eller något annat skydd. Om de gör det så ska dispens sökas hos länsstyrelsen innan arbetet påbörjas.

Skolskog

I kommunens program för Friluftsliv antaget 2020 av kommunalfullmäktige finns 9 mål och strategier för friluftsliv. Det nationella målet "Mål 7. Ett riktigt friluftsliv i skolan" har formulerats: *Friluftsliv ska vara en naturlig del av förskola, skola och fritidshemsverksamhet i kommunen.. Varje förskola, skola och fritidshem ska ha tillgång till en "skolskog" av god kvalitet inom gångavstånd.*

Död ved

Död ved är en källa till liv. Det kan uppfattas som skräpigt och ostädadt men är en viktig struktur för en mängd av organismer. Helst ska död ved lämnas så orörd som möjligt, vilket inte alltid går.

Våtmarker i skog

I skogsmark kan man hitta olika typer av våtmarker. De kan vara mer eller mindre trädbevuxna, bestå av torv och vitmossa eller bara gräs. Historiskt sett har dessa marker ofta dikats ur för att få bättre tillväxt på sin skog, eller för att odla upp marken.

Riktlinjer skog och träd

Miljöcertifiering

Kommunens skogsbruk ingår i Södra Skogs gruppcertifikat för både FSC® och PEFC™ (logolicenser FSC-C014930 och PEFC/05-22-11). Det ska finnas en skogsbruksplan som redovisar mål och åtgärdsförslag för varje skogsbestånd.

Skogsbruksplan

Skog med höga naturvärden till exempel nyckelbiotop eller objekt med naturvärden ska vara naturvård orörd (NO) eller naturvård med skötsel (NS). Områden med höga rekreativvärden men inte höga naturvärden ska vara ett kombinerat mål (K). Skogsbruksplanen uppdateras kontinuerligt när kommunen köper eller säljer mark och när åtgärder utförs. En ny plan görs vart tionde år.

Skogsmark

Kommunens skogsinnehav innehåller varierande skogar med varierande skötselkrav. Målet med kommunens skogsinnehav är att sköta skogen på ett hållbart och ansvarsfullt sätt.

- En skogsbruksplan ska finnas för hela kommunens skogsinnehav. Varje avdelning ska ha ett tydligt mål och åtgärder ska finnas beskrivna.
- Skog med höga naturvärden (motsvarar ungefär objekt med naturvärde, nyckelbiotop) ska undantas traditionellt skogsbruk.
- Vid misstanke om höga naturvärden ska en fältinventering utföras.
- Skogar med höga naturvärden eller skogar som ska utveckla högre naturvärden (det vill säga ska aldrig kalavverkas) ska skötas på ett sådant sätt att naturvärden bibehålls eller utvecklas. Det kan inkludera plockhuggning, veteranisering eller avverkning av oönskat trädslag. Detta ska beskrivas i skötselplan och följas upp.
- Alla skogliga åtgärder ska följas upp efter att dessa har utförts. Det inkluderar bland annat röjning, gallring, plockhuggning och slutavverkning. Planterade hyggen ska följas upp för att se önskad utveckling.

- Öka andelen lövinslag där det är möjligt. Gynna löv där det är lämpligt.
- Kalavverkning, fragmentering, monokulturer, igenväxning och utdikning ska undvikas i kommunägd skog. Kalavverkning utförs enbart i undantagsfall.
- Säkerhet ska prioriteras i bebyggd miljö och där folk rör sig mer frekvent. Det innebär att träd som utgör en säkerhetsrisk behöver ses över och åtgärdas innan en olycka sker.
- Vid skogsbruksåtgärder ska näringsläckage och slamtransport undvikas till sjöar och vattendrag. Detta innebär bland annat att en orörd funktionell kantzon eller skyddszon lämnas mot sjöar och vattendrag, undvik markskador i och i anslutning till blöta miljöer, och ingen körning ca 10 m från vatten. Det gäller även i anslutning till Våtmarker i skog.

Skyddsvärda träd

Områden med särskilt skyddsvärda träd eller enstaka träd ska vara kända av kommunen. Skötseln ska anpassa träden för att utveckla eller bevara naturvärdet. I anslutning till träden ska efterträdare säkerställas för att det ska finnas en kontinuitet av träd i området. Efterträdare är unga träd av ett visst trädslag som man sparar för att i största möjliga mån undvika åldersglapp mellan gamla och nya träd. Efterträdarna ska skötas på samma sätt som särskilt skyddsvärda träd.

- Friställ träd. Åtgärder ska vara anpassad efter graden av igenväxning. Detta kan innebära att i vissa fall måste skötseln vara försiktig och ta bort omgivande vegetation i omgångar
- Inga träd ska tillåtas växa upp i kronan. Hassel, hagtorn och andra buskar är okej men ska ses över för att inte skugga stammen helt
- Döda träd ska stå kvar där det anses möjligt. I de fallen där de utgör en risk för allmänheten så ska kommunen ha ett 12:6-samråd med länsstyrelsen (gäller särskilt skyddsvärda träd). För ytterligare rekommendationer angående död ved se avsnittet Död ved
- Åtgärder som riskerar att påverka ett särskilt skyddsvärt träd ska samrådas i ett 12:6-samråd med länsstyrelsen. Det gäller samtliga åtgärder som exempelvis kapa grenar till att köra med tunga fordon inom en yta av 15 x stamdiameter av trädet. Finns det osäkerhet kring vad som gäller ska detta diskuteras med sakkunnig på kommunen eller länsstyrelsen
- Öka andelen skyddsvärda träd på sikt genom att säkerställa efterträdare på lämpliga ställen

Stadsnära trädremsor

Det är viktigt att tänka på att om en skog avverkas för att bygga och det sparas en remsa med träd så är det inte säkert att träden kommer klara sig. Har träden vuxit upp i en skog så är de anpassade efter detta och har till exempel utvecklat ett rotsystem som inte förankrat trädet i marken när skyddet från de andra träden försvinner. Det innebär att det finns risk att träden blåser omkull.

- För remsor med träd som anses värdefulla se stycket med "värdefulla träd"
- Död ved ska sparas i största möjliga mån.
- Vid avverkningsåtgärder eller liknande ska det finnas en målbild med vilka träd som ska sparas med avseende på grön infrastruktur och omgivande natur.
- Bärande träd och buskar är positivt för den biologiska mångfalden och bör sparas i största möjliga mån. Även sälj och tidigblommande arter.

Skolskog

- Varje förskola, skola och fritidshem ska ha tillgång till en "skolskog" av god kvalitet inom 1000 meter men helst inom gångavstånd. Det är viktigt att beakta de olika värdena och att det finns flera intressen som behöver samsas.
- En särskild skötselplan eller riktlinjer bör finnas för varje skolskog för att gynna biologisk mångfald men även säkerhet och tillgängligheten

Död ved

Följande åtgärder ska övervägas när träd dör:

- Lämna död ved på plats utan att göra något. Det avser all död ved som till exempel torrakor, högstubbar, lågor och vindfällen
- Död ved som utgör en säkerhetsrisk eller hindrar framkomlighet flyttas inom området. Undvik att kapa stockar i största möjliga mån. Genom att bibehålla så intakta stockar som möjligt så blir det mer variation i substratet och gynnar olika arter
- När ved inte kan lämnas kvar (exempelvis i parker och intill vägar) flyttas den till faunadepåer i lämpliga naturområden.
- Variation förnöjer. Många arter trivs i solbelyst död ved men det får gärna variera där veden kan luta, ha mer eller mindre markkontakt, ligga fuktigt och/eller torrt, i svämzoner där veden blir blöt under vissa delar av året. Ju mer variation desto bättre
- Anpassa platsen för faunadepå efter trädslag. Det är inte lämpligt att lägga ut stockar från träd som har dött av sjukdomar i ett område med samma trädslag. Annars ska död ved från ett trädslag lämnas i ett område med samma arter för att gynna arter knutna till detta
- Vid avverkning eller andra åtgärder ska grenar, toppar och ris (grot) som kommer användas till biobränsle ska avlägsnas snarast. Detta är särskilt viktigt vid lövträdsmaterial då det finns risker att skapa så kallade faunafällor. Löv-grot ska flisas senast i mitten av april och inte lämnas över sommaren. Då finns det möjlighet att till exempel insekter har förökats i högarna, vilket kan innebära att vid flisning förstörs ägg och larver.

Våtmarker i skog

Våtmarker har minskat kraftigt under de senaste decennierna och fortsätter att minska.

- Vid skogsbruk ska stor försiktighet tas i anslutning till våtmarker. Körskador kan avvattna våtmarker och leda om vattnet. I torvrika miljöer kan ett dike eller körskador påverka miljön 50–100 m ifrån där skador har uppstått.
- Kanteffekter och påverkan på luftfuktigheten är påtagligt i skogsbruk. Mossor vid vattendrag kan påverkas upp till 50 – 100 m ifrån avverkning och därför bör det lämnas en väl tilltagen skyddszon (funktionell kantzon) mot vattendrag och våtmarker för att lindra den negativa effekten på djur- och växtliv. Skyddszonen minskar även näringsläckaget och slamtransport från skogsbruket.

Jordbruksmark

Kalmar kommun äger betydande arealer jordbruksmark. Det innefattar främst åkermark men även en del betesmark. I naturmarkspolicyn avser termen "jordbruksmark" åkermark, betesmark och ängsmark.

Åkermarken brukas för produktion, både till människor och djur. De är sällan ett besöksmål för friluftsliv men kan hysa naturvärden och även rekreativvärden. I kanterna av åkrarna går det hitta ovanliga åkerogräs, över grödorna går det att se fåglarna flyga. Blomrika kantzoner kan hysa ovanliga insekter, stenmurar kan vara fristad åt kräldjur. Så även om det inte är tillåtet att beträda åkermarkerna så finns det mycket att se för den som letar.

Flera av betesmarkerna har höga naturvärden då det är bland annat trädklädda betesmarker med gamla träd eller artrika strandängar. Dessa gamla träd hyser en mängd med ovanliga insekter och är ett viktigt inslag i landskapet. Betesmarkerna är ofta välbetade och lättillgängliga för allmänheten. I Kalmar stad går det att besöka och promenera i dessa miljöer vid bland annat Skälby och Stensö.

Åkermarker som har lång historia av att vara vallodling eller fleråriga växter har oftast en betydande andel kol inlagrat i marken. Det samma gäller betesmarker med lång kontinuitet av bete och som ej har odlats upp. Det gör dessa marker viktiga som kolsänkor i landskapet. Vallodling eller odling med fleråriga växter samt noggrann anpassad växtföljd ökar kolinlagringen i marken.

Riktlinjer jordbruksmark

Åkermark

- Åkermarkerna ska skötas på ett sådant sätt att berörda vattenmiljöer har möjlighet att uppnå god ekologisk- och kemisk status där det är möjligt.
- Det ska finnas skyddszoner mot vattendrag. Skyddszonerna ska anpassas efter markförhållanden men bör vara minst 6 m breda.
- Ytterligare åtgärder kan vara blomrika remsor i kanterna av åkrarna. Dessa remsor ska ej besprutas och ska slås i slutet av juli-början av augusti för att sedan samlas upp inom ca en vecka. Dessa remsor ska ej besprutas.
- Ekologisk odling ska uppmuntras på kommunens jordbruksmark.
- Odlingar med lång historia av vallodling bör ej omvandlas till odling med ettåriga växter för att bibehålla kolinlagringen i marken.

Betesmark

Betesmarker med naturvärden ska hävdas årligen med möjlighet till korta uppehåll. Arealen betesmark bör bibehållas och helst öka, i den mån det är möjligt att hitta lämpliga arrendatorer. Ytor med naturbeteskaraktär ska prioriteras för bete, men ytor där det finns intresse och möjlighet kan betas oavsett karaktär. Avtal ska skrivas med arrendatorer som ska sträva efter att innehålla riktlinjer för bete.

Betesmarker ska:

- Beskrivas med avseende på naturvärden och strukturer. En enkel skötselplan och/eller målformulering ska finnas för betesmarkerna.
- Inte ha för högt betestryck vilket innebär att det ska finnas ett lämpligt antal djur för att inte överbelasta marken och påverka naturvärden negativt.
- Sträva efter att ha naturbetesmarks-karaktär utan gödselpåverkan samt med rik blomning.
- Inte gödslas.
- Röjas och betesputsas vid behov. Markerna kan behöva mockas för att undvika högt parasittryck och för att minska näringstillförseln.
- Innehålla brynmiljöer om det finns förutsättningar för detta. Buskar och sly ska inte tillåtas ta över en för stor del av betesmarken men får gärna finnas.
- Utvärderas och följas upp med avseende på naturvärde och skötsel. Naturvärdet kan följas upp via inventering av arter och strukturer, skötsel följs upp via besök för att till exempel utvärdera betestryck och igenväxning. Uppföljningen utförs lämpligen av kommunekolog eller naturvårdskonsulter.
- Betesmarker med lång kontinuitet bör ej odlas upp för att minska utsläppet av uppbundet kol.

I Kalmar kommuns Handlingsplan för god vattenstatus 2021-2027 (beslutad av Kommunalfullmäktige 31 maj 2021) finns mer information angående ytterligare åtgärder för att minska läckaget från jord- och skogsbruk.

Ängsmark

Traditionellt ängsbruk innebär att markerna slås en gång per år och att avslaget material samlas upp inom ca en vecka från slåttillfället. Traditionella ängsmarker finns knappt kvar i Sverige men metoden att bruka dessa marker är användbar för att öka biologisk mångfald i gräsmarker.

- Om det finns förutsättningar för traditionellt ängsbruk ska detta bedrivas.
- Om markerna är möjliga att restaurera ska detta ske.
- Ängsmarkerna ska ej besprutas eller gödslas.
- Tidpunkter och intensitet för slåtter kan variera beroende på vilken status marken är i såsom näringsstatus och artsammansättning.
- Efterbete bör ske på de marker där det är lämpligt. Vissa år kan sent betespåsläpp ersätta slåtter.
- Markerna ska beskrivas med avseende på naturvärden och strukturer. En enkel skötselplan och/eller målformulering ska finnas för ängsmarkerna.
- Markerna ska utvärderas och följas upp med avseende på naturvärde och skötsel. Naturvärdet kan följas upp via inventering av arter och strukturer, skötsel följs upp via besök för att till exempel utvärdera slåtterintensitet och igenväxning. Uppföljningen utförs lämpligen av kommunekolog eller konsulter.

Värdefulla vatten

I begreppet värdefulla vatten ingår sumpskogar, vattendrag, stränder, vassbälten, sjöar och våtmarker. Marina miljöer ingår inte. Kommunen har tagit fram en handlingsplan för god vattenstatus där åtgärderna utförs i limniska miljöer och på land, vilka kommer påverka de marina miljöerna positivt.

Våtmarker och sumpskogar

Med våtmarker avses ytor som har mer eller mindre naturliga processer och strukturer. Detta kan exempelvis vara torvbildning, flacka kanter eller översvämningsytor. Våtmarkerna kan vara återskapade och restaurerade. Bevattningsdammar och dagvattendammar kan ibland benämnas som våtmarker, vilket dock inte ingår i naturmarkspolicyn då de saknar naturlighet. De kan fortfarande innehålla naturvärden men de är en teknisk lösning som kräver specifik skötsel.

Sumpskogar är skog på blöt eller fuktig mark. De kan vara mycket varierande med olika trädslag och bottenskikt. Desto mindre påverkan från jord- och skogsbruk desto högre naturvärden innehar de oftast.

Riktlinjer värdefulla vatten

God vattenstatus

En handlingsplan för God vattenstatus i Kalmar kommun antogs av Kommunalfullmäktige under 2021. Planen gäller till 2027 och kommer uppdateras 2023.

- Dikade våtmarker och sumpskogar ska identifieras och utvärderas med mål att restaureras. Detta görs bland annat genom att lägga igen diken och i mer öppna miljöer kan det behöva ryckas trädplantor eller fälla träd.
- Ingen nydikning ska ske i kommunen utom vid särskilda fall. Att behålla vattnet på land en längre tid ökar grundvattenbildningen.
- Våtmarker som kan återskapas ska kartläggas. Återskapandet bör utföras på lämpliga platser som grundar sig på en analys. Bra platser är till exempel områden där det tidigare varit fuktigt eller blött, gärna där kommunen med relativt enkla medel kan återställa marken. Att anlägga nya våtmarker är oftast positivt, gärna i anslutning till befintliga vattendrag eller diken för att även där förhindra att vattnet rinner ut för snabbt.
- Befintliga diken bör ses över och antingen läggas igen eller undvika att rensa om möjligt. I vissa typer av miljöer är det inte möjligt att låta diken växa igen, till exempel vid jordbruksmark. Att konvertera vanliga diken till tvåstegsdiken gör att ytan ökar vilket minskar vattnets hastighet och reningen ökar.
- God vattenstatus ska eftersträvas i alla vatten och statusen ska ej bli sämre.
- Återmeandering och restaurering av rätade eller rensade vattendrag bör eftersträvas. Även åtgärder som gynnar den biologiska mångfalden i vattendrag är positivt vilket oftast innebär att skapa varierande flödes hastigheter, strukturer och ljusförhållande. Att lägga i sten, grus och död ved i vattnet är enkelt sätt att ändra strukturen i vattendraget. Lövträd bör gynnas i kanterna men öppna, solbelysta miljöer ska finnas.

- Sumpskogar ska lämnas opåverkade från jord- och skogsbruksåtgärder. Det innebär även åtgärder utanför skogen. Ingen kalavverkning i eller intill sumpskogen, inga körskador i eller intill skogen. Viss försiktig skötsel kan vara nödvändigt i de fall då oönskade trädslag kan förekomma i sumpskogarna till exempel gran i lövsumpskog.
- Funktionella kantzoner mot vattenmiljöer ska eftersträvas, både i jordbruksmark och skogsmark. Stor naturvårdshänsyn ska visas för att undvika skador på befintliga vattensystem, se stycken om Skogs- och Jordbruksmark.
- Vassklippning ska ske på lämpliga ställen. Detta ska planeras noga för att både gynna biologisk mångfald och friluftslivet.

Skyddad natur

Naturen kan skyddas med flera olika juridiska skyddsformer. I kommunen förekommer naturreservat, naturminnen, särskilt skyddsvärda träd, Natura 2000-områden, riksintressen, biotopskydd och generellt biotopskydd. Råder det tveksamheter för huruvida ett skyddat område påverkas eller ett skyddat objekt så ska kommunen följa försiktighetsprincipen. Hur försiktighetsprincipen är formulerad i svensk lag hittas i miljöbalken kap 2, § 2-3.

Arter och naturmiljöer kan vara skyddade. I Sverige finns 585 fridlysta arter vilka omfattas av olika regler. Information om vilka arter som är fridlysta och regelverket kring dessa hittas i artskyddsförordningen. Naturmiljöer skyddas enligt miljöbalken där områden med höga naturvärden eller ovanliga miljöer premieras. Vid höga naturvärden ska ett samråd utföras enligt miljöbalken kap. 12 § 6, om åtgärder riskerar att påverka naturmiljön. Detta gäller även särskilt skyddsvärda träd (se avsnittet om skog och träd).

Kalmar kommun har områden med höga naturvärden som bör skyddas. Kunskapen kring skyddade miljöer och regler kring dessa är viktiga. Det är särskilt viktigt i planeringsskedet av projekt då dispens kan behöva sökas eller att särskilda åtgärder behöver vidtas. Detta är inte enbart begränsat till utpekade områden som hittas i handläggarkartan utan kan gälla arter, enskilda träd eller områden med höga naturvärden.

Riktlinjer skyddad natur

- Inga åtgärder ska utföras, planeras eller godkännas om det finns risk att påverka skyddade områden. Där det finns tveksamheter ska kommunen samråda med länsstyrelsen innan några åtgärder utförs.
- Dispens ska sökas från tillsynsmyndighet för skyddet, i god tid innan åtgärder utförs
- Kommunen ska kontinuerligt bedöma behovet av formellt skydd för värdefull natur.

Sandiga marker

Områden med sand är ofta mycket artrika miljöer och viktiga för arter som både pollinerare och sandödlor. Sandiga marker kräver ofta regelbunden störning då det är den öppna sandytan som används för bobygge av steklar eller ägglägningsområden för sandödlor. För att det ska bli mer kompletta habitat så krävs även blommande växter som ger mat till de arter som trivs i sanden. Kalmar kommun har sandiga marker där det är lämpligt att utföra åtgärder för att gynna naturmiljön. Kommunen har även möjlighet att skapa sandiga marker där det är lämpligt för att gynna sandlevande arter. Lämpliga områden är:

- Områden där det finns tidigare registrerade arter som är knutna till sandmiljöer i anslutning till kända värdekärnor som Nybroåsen.
- vid områden där det finns indikationer på att det är en lämplig lokal, men inga arter har registrerats.

Riktlinjer sandiga marker

- Sandiga marker ska eftersökas och karteras
- Lokaler lämpliga för åtgärder där det går att återskapa eller nyskapa sandiga marker ska eftersökas och åtgärder ska utföras.
- Skötselplaner ska finnas för utpekade områden. Skötselplanerna behöver innefatta minst målbild med målarter (till exempel blåmunkar, tjärblomster, bin om det finns), åtgärder som skall utföras samt med vilken omfattning och regelbundenhet.

Gräsmatteängar

Under 2019 började kommunen arbeta mer aktivt med att etablera och sköta gräsmatteängar. Det utgår från befintliga gräsmarker i tätorter som sköts av serviceförvaltningen. Syftet är att skapa eller bevara ytor med riklig blomning som enbart behöver slås 1 gång per säsong. Målet är att skapa en längre blomningssäsong med olika arter som gynnar pollinatörer, såväl vanliga som ovanliga och hotade arter. Skötseln innefattar att markerna slås och materialet samlas upp för att skapa näringsfattiga ytor. I början kan det krävas mer intensiv skötsel men det ska efterhand avta och kommuninvånarna ska kunna njuta av blomrika ängar. Urval av gräsmattor som ska skötas som gräsmatteängar görs i samråd med serviceförvaltningen.

Riktlinjer gräsmatteängar

- Skötselplan med anpassad skötsel ska finnas för alla ytor. För att se lämpliga riktlinjer för skötsel av gräsmatteängarna se avsnitt jordbruksmark och "Ängar"
- Uppföljning och samråd ska ske med serviceförvaltningen för att utvärdera befintliga ytor och försöka hitta nya
- Ytor som ska prioriteras i arbetet är torra gräsmarker, blomrika marker och ytor som är lämpliga att sköta på detta vis
- Ytor kan sås in med inhemsk ängsflora där fröer i första hand samlas in i närområdet. Om fröer ska köpas in så ska de vara så närproducerade som möjligt och aldrig utländska. Detta avser även pluggplantor om det skulle köpas in.

Natur i infrastruktur

Naturmark i vägkanter, bullervallar, järnvägar, kraftledningsgator och flygplatser uppmärksammas mer och mer för deras potential att gynna den biologiska mångfalden. De kan bidra med långsträckta, blomrika marker i landskapet med olika strukturer som saknas mer och mer. Gemensamt är att det är gynnsamt att ha låg vegetation för att minimera risken för olyckor. Om de sträckorna består av näringsfattiga marker med lågväxta blommor som inte behöver skötas intensivt så gynnas den biologiska mångfalden samtidigt som att skötselkravet minskar och pengar sparas. Kommunen ska gynna detta genom att använda mager jord vid anläggning eller andra åtgärder i infrastruktur. Eventuell insådd av arter ska göras med inhemska arter som påträffas i närområdet.

Riktlinjer natur i infrastruktur

- Identifiera ytor med särskild skötsel. Detta kan vara torra naturtyper som ej kräver regelbunden skötsel under sommaren. Se avsnitt jordbruksmark och "Ångar" för förslag på skötsel
- Ofta sammanfaller önskad naturtyp med högre naturvärden. Det innebär att miljöer får vara torra och trädfria. Gärna med lågväxande örter
- Vid insådd efter vägarbete ska enbart svenska arter sås in
- Invasiva främmande arter ska uppmärksammas i infrastrukturen och hanteras efter gällande lagstiftning och kommunens plan för hur detta ska hanteras

Åtgärdsprogram

Åtgärdsprogram för hotade arter är en kunskapssammanställning och vägledning om utvalda hotade arter och habitat. Vägledningen är främst riktad till utvalda aktörer men kan med fördel användas av kommuner i sitt arbete med hotade arter.

Riktlinjer åtgärdsprogram

- Arter och habitat som omfattas av åtgärdsprogram ska visas hänsyn i planeringen.
- Kommunen ska uppdatera sig på vilka arter och habitat som omfattas av åtgärdsprogram och ska även undvika att påverka dessa arter negativt.
- För att kunna visa hänsyn i planeringen kan det behöva utföras riktade inventeringar. Inventering ska göras av specifika arter när exploatering riskerar att påverka miljöer som är viktiga för specifika arter. För många arter är kunskapen om deras utbredning och bevarandestatus bristfällig. Arter som är svåra att hitta eller identifiera upptäcks ofta bara vid specialinventeringar och avsaknad av rapporterade fynd på Artportalen betyder inte att arten saknas i området. Det gäller till exempel vissa vildbin eller mulmlevande skalbaggar. Dock påträffas ÅGP-arter oftast i ovanliga naturmiljöer och därmed kan miljöerna karteras

Kommunala ansvarsarter och ansvarsnaturtyper

Då det förekommer väldigt många ovanliga och hotade arter i Kalmar kommun är det svårt att göra ett ändamålsenligt urval av ett rimligt antal arter att arbeta med. Många av arterna är insekter som är svåra att hitta men som ofta finns i liknande miljöer med liknande strukturer. Därför är arbetet med kommunala ansvarsnaturtyper mer aktuellt. Under 2021 finns inga kommunala ansvarsarter eller ansvarsnaturtyper framtagna för Kalmar kommun. Dock har det tidigare tagits fram naturtyper med särskild betydelse för Kalmar kommun: ekmiljöer, sandiga områden, strandängar, vattendrag och våtmarker.

Riktlinjer kommunala ansvarsarter och ansvarsnaturtyper

- Ta fram kommunala ansvarsnaturtyper samt riktlinjer kring arbete med dessa. Information kring arter kopplade till ansvarsnaturtyperna ska finnas.
- Utbildning kring kommunala ansvarsnaturtyper efter framtagande.

Rödlistade arter och fridlysta arter

I Kalmar kommun (2021) återfinns ca 700 rödlistade arter och ca 80 fridlysta arter (ej fåglar). Samtliga fåglar är fridlysta. Fridlysningen regleras i artskyddsförordningen där vissa arter har striktare juridisk status än andra.

Riktlinjer rödlistade arter och fridlysta arter

- Undvik att påverka framför allt hotade arter (VU, CR, RE) men hänsyn ska visas till nära hotade arter (NT).
- Artskyddsförordningen är ett juridiskt dokument där alla nämnda arter ska beaktas

Jakt

Kalmar kommun har ansvaret för viltförvaltningen på kommunalägd mark och i detaljplanelagda områden. Polistillstånd ska finnas för alla jägare som jagar i detaljplanelagda områden.

Riktlinjer jakt

- Naturligt förekommande djurarter ska ha livskraftiga populationer
- Viltstammarna ska regleras så att olyckor och skador minimeras
- All viltvård ska ske på ett säkert sätt, både för allmänhet och för viltvårdare.

Ljutförreningar

Ljutförreningar är ett begrepp som har blivit mer och mer aktuellt. Forskning visar att viss typ av belysning kan vara väldigt skadlig för olika arter. Detta då vissa arter är beroende av mörker eller mycket svagt ljus för sin överlevnad, andra använder ljus för navigering. Negativa ekologiska effekter av belysning har beskrivits hos flera arter bland annat hos fåglar, fladdermöss, andra däggdjur, groddjur, kräldjur, fiskar, insekter och djurplankton.

Riktlinjer ljutförreningar

Då ljutförreningar är ett relativt nytt begrepp och forskning pågår så behöver kommunen vara uppdaterad på den senaste forskningen kring ämnet. Skadan kan reduceras genom att släcka under sommaren (helst april-okt, men viktigast maj-sept), endast hålla tänt den tid på dygnet som människor är aktiva, till exempel fram till 23:00, använd rörsensorer där det är möjligt, lampor på låga stolpar, nedåtriktat sken, undvika spill-ljus och använd varmare/rödare ljussken.

- Undvik onödig upplysning av naturmiljöer till exempel grova träd eller områden med rik insektsfauna.

Invasiva främmande arter

Arter som har flyttats med människans hjälp från sin ursprungliga miljö och som nu sprider sig snabbt i sin nya omgivning kallas invasiva främmande arter. De är ett hot mot den biologiska mångfalden i Sverige genom att konkurrera ut inhemska arter och skada ekosystemen. Ofta är det krångligt och kostsamt att bekämpa dessa arter. Invasiva främmande arter omfattas av olika regler: EU:s förordning (1143/2014) om invasiva främmande arter, Svenska förordningen (2018:1939) om invasiva främmande arter, Miljöbalken. Sedan 2016 finns det en EU-förteckning över invasiva främmande arter men Sverige arbetar med att ta fram en nationell förteckning.

Riktlinjer invasiva främmande arter

Kommunen har ett ansvar att följa de regler som finns för att förhindra spridning av de arterna som finns på EU:s förteckning.


- Följa regler enligt gällande lagstiftning.
- Följa uppdateringar kring regler och vilka arter som omfattas av dessa regler.


Park

Parker ingår inte vanligtvis i definitionen av naturmark, men i vissa fall kan åtgärder och målbild överlappa med det som kan anses som naturmark. Det förekommer ofta inslag av biologiskt värdefulla strukturer som gamla träd och blommande växter i parker, vilket även gynnar folkhälsan. Parker med träd bidrar med flera ekosystemtjänster bland annat ger de skugga och bidrar positivt till den biologiska mångfalden.

Riktlinjer park

- Sträva efter att skapa och bevara biologiska strukturer som gamla och grova träd, blommande buskar och träd.
- Plantera arter som gynnar biologisk mångfald.

 Kalmar kommun, Box 611, 391 26 Kalmar

 0480-45 00 00

 kommun@kalmar.se

